

Thorvald Madsen: Mr. Statens Serum Institut

Læge Nils Rosdahl

I et par menneskealdre var *Thorvald Madsen* i den danske lægeverden næsten synonym med Statens Serum Institut (SSI). Ikke uden grund. *Madsen* havde betydelig indflydelse på instituttets etablering og var den personlighed, som fik anbragt SSI solidt i det danske sundhedsvæsen og internationalt.

Thorvald Madsen var født i 1870 med en sølvske i munden; faderen var opfinder af *Madsens* rekylgevær, venstremand og krigsminister. Sølvskéen omfattede også evnen til hurtig indlæring (student som 16-årig og læge som 23-årig). Allerede som ung beherskede han engelsk, fransk og tysk og senere italiensk. Han havde charme og diplomatiske evner. *Madsen* var også heldig at være ung i en periode, hvor den videnskabelige udvikling i mikrobiologien skabte forudsætninger for at overføre teori til praksis for forebyggelse, diagnostik og behandling af infektionssygdomme.

Omkring 1900 var professor *Carl Julius Salomonsen*, Københavns Universitet, en international kapacitet i medicinsk bakteriologi. Han ansatte den nyuddannede *Madsen* som medarbejder ved den seroterapeutiske afdeling, som han havde fået en bevilling til at oprette for at fremstille antidifterisk serum. *Madsen* gik i gang med hurtige og grundige undersøgelser for at klarlægge betingelserne for antitoksinproduktionen og skrev disputats herom i 1896. Afdelingens serumproduktion dækkede ikke det danske behov. Universitetet ønskede ikke at eje en større produktionsenhed; så til formålet blev der ved

lov under Justitsministeriet oprettet et institut, som åbnede i 1902 med *Salomonsen* som direktør og *Madsen* som chef for laboratorium og produktion.

I 1910 kom en ny lov om SSI med udvidelse af de fysiske rammer, produktion af andre typer serum og indførelse af klinisk bakteriologisk diagnostik, og samtidig blev *Madsen* direktør. Den diagnostik, som var indledt i 1905, *Widal* og *Wassermann*, kunne fortsætte legalt og udvidedes med bl.a. dyrkning og typning, som muliggjorde epidemidredninger.

Første verdenskrigs mange krigsskader skabte behov for stivkrampeserum. Instituttet havde kun to egnede heste, og ministeriet ville ikke købe flere. *Madsen* agerede som ægte entreprenør ved selv at købe op til 100 heste og starte en rationel masseproduktion. Overskuddet dækkede et år SSI's samlede drift og bidrog med et stort beløb til statskassen [1]. Som en naturlig fortsættelse af arbejdet med toksiner og antistoffer kom udvikling og produktion af vacciner til at udgøre en øget del af SSI's virksomhed. Udviklingen på SSI var ofte baseret på basalforskning, som *Madsen* overvejende engagerede læger i. Det medførte, at der i Danmark kom en stor gruppe læger, som med veneration så tilbage på deres tid på SSI [1].

Madsen var fra 1921 præsident for Folkeforbundets Health Committee. Han fik dannet Commission on biological Standardisation med ham selv som formand og *Sir Henry Dale*, leder af det britiske National Institute of Medical Research som næstformand (**Figur 1**). SSI kom til at stå for standardisering af serologiske produkter mens det britiske institut tog sig af øvrige produkter (hormoner mv.). *Madsen* var fascineret af epidemiologi og havde held til at overbevise Rockefeller Foundation om Danmarks unikke muligheder for at være et »epidemiologisk feltlaboratorium« [2]. Det medførte penge til bygninger og en tuberkuloseepidemiologiundersøgelse, som reducerede skepsis om BCG-vaccination hos fagfolk og befolkningen [2].

Thorvald Madsen evnede på internationalt niveau at omsætte laboratorie- og epidemiologiforskning til forebyggelse og behandling ved diagnostik og biologiske produkter. I over 100 år har disse principper været fundamentet for SSI.

Korrespondance: *Nils Rosdahl*, Borgevej 22, DK-2800 Lyngby.
E-mail: nrosdahl@dadlnet.dk

Litteratur

1. Jensen K. Bekæmpelse af infektionssygdomme, Statens Serum Institut 1902-2002. København: Nyt Nordisk forlag Arnold Busck A/S, 2002.
2. Rosdahl N, Hardy A. Skabelse af tillid til biologiske produkter: Thorvald Madsen og international sundhed mellem de to verdenskrige. I: Gjedde A, red. Dansk Medicinsk Historisk Årbog 2006. Århus: 2006:82-93.

Thorvald Madsen og *Sir Henry Dale* i Folkeforbundets park 1937; siddende Dr. *Ludwik Rajchmann*, lægelig direktør for League of Nations Health Organization (LNHO). (Statens Serum Institut).

